

Yrd. Doç. Dr.
Musa GÜMÜŞ

Adnan Menderes Üniversitesi Fen
Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü,
musagumus@hotmail.com

Eser Geçmişi: 29 Kas 2017 / 19 Ara 2017

DOI: 10.21551/jhf.358807

Birinci Dünya Harbinde Romanya'nın Savaş Diplomasisi

Romania's War Diplomacy in the First World War

ÖZET

Ercüment Kuran I. Dünya Harbi'ni, "1914-1918 yılları arasında dünyanın çeşitli kıtalarında birçok devletin iki gruba ayrılarak yaptığı o zamana kadar benzeri görülmemiş büyük savaş" şeklinde niteler. Birinci Dünya Harbi'nin topyekün bir savaş olması, savaş öncesi paylaşım mücadelelerinin sebep olduğu ayrışma ve bloklaşmanın keskinliği ile ilgilidir. Özellikle 20. yüzyılın başında gerçekleşen bazı olaylar bu keskinleşmeyi arttırmış ve devletleri iki kutba ayırmıştır. Bundan sonra ise devletlerin safları netleşmiş ve büyük bir savaşın fitilini ateşleyecek bir çatışma ortamı hazırlanmaya başlamıştı. I. Dünya Harbi işte bu yeni denge ve bloklaşmanın bir sonucu, bir paylaşım mücadelesinin adı olmuştur. Bu harpte Rusya, İngiltere, Fransa, İtalya ve ABD gibi büyük devletler itilaf bloğunu; Almanya, Avusturya-Macaristan, Osmanlı Devleti ve Bulgaristan ise İttifak bloğunu oluşturuyordu. Bu devletlerden biri de Romanya'dır. Romanya savaşın başında tarafsızlığını ilan etmişti. Ancak her iki blok da Romanya'nın savaşa katılmasını arzu ediyordu. Romanya da Transilvanya, Besarabya ve Banat gibi Rumenlerle meskun yerleri Romanya kendi sınırlarına katmak istemesi savaşı Romanya için arzu edilebilir kılıyordu. Romanya, İtilaf ve İttifak Devletleri'nin baskısı eklenince bu amaçlara ulaşmak ciddi ve sonuç alınabilir bir diplomasi sergilemiş ve kendileri için en uygun anı gözlemişlerdir. İki yıl süren bu gözlem, Ağustos 1916 itibariyle savaşa katılmasıyla son bulmuştur. Biz bu makalede, Romanya'nın savaş diplomasisinin argümanlarını ortaya koymaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Romanya, I. Dünya Harbi, İtilaf Devletleri, İttifak Devletleri, İonel Bratianu, Diplomasi

ABSTRACT

Ercüment Kuran, describes World War I, as “*the unprecedented great war which was fought on the various continents of the world during the years of 1914-1918 with the belligerence of the several states divided into two blocs*”. The reason for World War I's being a total war lies behind the previous struggles among emperial powers and the certainty of the blocs that those powers constituted. Some events that took place at the beginning of the 20th century especially augmented this sharpening and divided the states into two blocs. Following to this, side of the each state was clarified and an athmosphere of conflict, that fill trigger the outbreak of a great war, began to form. World War I, became the result of this new balance and blocking and also the name of this share struggle. In this war great powers like Russia, Great Britain, France, Italy and the United States formed the Allies; while Germany, Austria-Hungary, Ottoman Empire and Bulgaria formed the Central bloc. Romania was also among these states. Although declared its neutrality at the beginning of the War, both sides were willing to see Romania join in the struggle. Romania's desire to annex the regions like Transylvania, Besarabia and Banat largely settled by Romanians made the war a likely choice. Romanians, considering the pressure from Allied and Central states, pursued a serious and profit yielding policy and observed for the most opportunate time for them. A period of observation that longed two years come to an end with the Romania's joining to the war in August 1916. In this article, we will try to reveal the arguments of Romania's war diplomacy.

Key Words: Romania World War I, Entente States, Alliance states, İonel Bratianu ve Diplomacy

A. Giriş

I. Dünya Harbi'nin süreci 19. asırda oluşmuş ve 20. asrın başında da olgunlaşmıştır. Bu oluşma ve olgunlaşma yaklaşık 100 yıl sürmüştür. Bu süreci besleyen ana olaylara bakıldığında Fransız İhtilali'nden ve Viyana Kongresi'ne kadar geçen süreçte yaşananların Avrupa'yı alt-üst etmesi ve yine Fransız ihtilali kaynaklı çeşitli siyasî fikir akımlarının sebep olduğu gelişmelerdir ve bu gelişmeler I. Dünya Harbi ile sonuçlanmıştır¹.

1815 Viyana Kongresi ile 1914 yılları arasındaki devri iki kısımda ele alabiliriz. Çünkü bu sürecin ikiye ayrılmasına sebep olan kırılma noktaları yaşanmıştır. Bu iki kısımdan ilki bir anlamda “Avrupa Uyumu”nun söz konusu olduğu 1815-1871 yıllarını kapsar. Bu süreç görece olarak barış içinde geçmiştir. Çünkü Avrupa Uyumu, Avrupa'da güç dengesini ifade etmekteydi². Güç dengesi de Avrupa Uyumu ile denetlenmekte ve çatışmalar için zemin

1 “Fransa’da meydana gelen bu hürriyetçilik hareketini Avrupa’nın diğer mutlak hükümdarlarının hemen kabul etmesi beklenemezdi. Çünkü Fransa’da kralın otoritesini yıkan bu hareket, kendilerine de bulaşırsa, bunlar da otoritelerinden yoksun kalabilirler ve hatta tahtlarını kaybedebilirlerdi. Bu sebeple, Avusturya, Prusya, Rusya ve İngiltere gibi büyük devletlerle Avrupa’nın küçük krallıkları daha ilk günden itibaren Fransız İhtilaline cephe aldılar ve bu da İhtilal Fransa’sı ile bu devletlerarasında, 1792’de başlayıp, 1815’e kadar devam edecek uzun savaşların patlamasına sebep oldu” Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasî Tarihî, 1914-1995*, Cilt: 1-2., 13. Baskı İstanbul ty., s. 7.

2 “Avrupa Uyumu’nun dayandığı temel güçlerin 19. yüzyılın sonlarına doğru teker teker yıkılması, belki de I. Dünya Savaşı’nın nedenlerini arama çabalarının çıkış noktası olmalıdır” Oral Sander, *Siyasî Tarih İlk Çağlardan 1918’e*, 9. Basım, İmge Kitapevi, Ankara 2001, s. 243.

oluşmasını engellemektedir³.

İkinci kısım ise 1871 yılından 1914 yılına kadar sürmüştür. Bu sürecin belirleyici ögesi Almanya olmuştur. 1871 yılında Almanya'nın Milli Birliğini sağlaması ve Avrupa'da yeni bir güç odağı olarak ortaya çıkması bu sürecin ana konusunu oluşturmaktadır. Bu yeni kuvvet dengesi Avrupa Uyumu'nu yıkmakla birlikte yeni bir milletlerarası ilişkiler bütününe ortaya çıkarmıştır⁴. Bu da Avrupa'da karşıt blokların oluşumunu hızlandırmış, yeni güç dengesi nazik ve değişken bir nitelik kazanmıştır⁵. Yukarıda bahsettiğimiz görece barış dönemini tehdit eden yeni oluşumlar, yeni düşmanlıklar, yeni dostluklar ve yeni ilişki biçimleri Avrupa'da oluşmaya başlamıştır. I. Dünya Harbi'nin karşıt blokları bu süreçte oluşmuştur. Bu durum, Avrupa'da oluşan güç dengesinde Almanya'yı Avrupa'nın kıtasal üstünlüğe taşımıştır⁶. Almanya'nın Avrupa kıtasında başlıca güç haline gelmesi devletler arasındaki ilişkileri farklı bir mecraya, çatışma riski yüksek mücadele alanına taşımıştır. Dolayısıyla Avrupa artık 1815 Avrupası değildir⁷. Çatışma riskinin arttığı bu ilişki biçiminde sömürge mücadeleleri oldukça belirleyici bir konumda bulunmaktadır. Sanayi İnkılabı İngiltere ve Fransa gibi devletleri önemli birer endüstri merkezleri yapmıştı. Almanya'nın millî birliğini kurduktan kısa bir süre sonra önemli bir endüstri ülkesi haline gelmesi ve ürettiği malların da Avrupa piyasalarına çıkışı, sömürge ihtiyacını artırmıştı⁸. Bu da devletler arası ilişkileri oldukça etkilemiş ve önemli ve tehlikeli mücadele ortamı yaratmıştır. Bu mücadele ortamı ise Avrupa diplomasisini bütünüyle etkilemiştir. Bu yeni diplomasi biçimi de Avrupa'da Bismarck gibi önemli bir siyasî figür yaratmıştır. Bismarck'ın yürüttüğü diplomasi biçimi Almanya'yı Avrupa kıtasının en etkin gücü haline getirmiştir⁹. Almanya'nın başlıca güç haline gelmesi iki önemli meseleyi beslemiştir. Bunlardan birisi, Fransızların Alman düşmanlığı ve bunun yarattığı diplomasi biçimi ve sonucunda oluşan üçlü anlaşma; diğeri ise Alman-İngiliz rekabeti ve bunun yarattığı diplomasi biçiminin sonucunda oluşan diğeri bir üçlü anlaşmadır. Bu iki farklı üçlü anlaşma, bloklaşmalar için zemin oluşturmuş ve İtilaf ve İttifak bloklarını ortaya çıkarmıştır¹⁰. 1871-1914 arası dönem bu iki blokun ortaya çıkması, mücadele içine girmeleri ve I. Dünya Harbi'nin çıkış serüvenini oluşturur¹¹. Çünkü bu mücadele hem silahlanmayı arttıracak hem de bunun karşısında korku ve milliyetçi tepkinin yönünü tayin edecektir¹². 20. yüzyılın hemen başında hem Uzakdoğu'da hem de Avrupa kıtası içinde meydana gelen gelişmeler geniş çaplı bir savaşın gelişini hızlandırmıştır¹³.

3 Sander, a.g.e., s. 348.

4 Armaoğlu, a.g.e., s. 3.

5 Sander, a.g.e., s. 348.

6 Sander, a.g.e., s. 234; Armaoğlu, a.g.e., s. 19.

7 Armaoğlu, a.g.e., s. 13-14.

8 Sander, a.g.e., s. 346.

9 "Alman İmparatorluğunun kurulmasından sonra, bilhassa İmparatorluk Başbakanı Bismarck'ın izlemiş olduğu diplomasi, Almanya'ya, Bismarck'ın başkanlıktan ayrıldığı yıl olan 1890 yılına kadar, kesin bir diplomatik üstünlük kazandırmış ve bunun neticesi olarak da, Almanya'nın etrafında Üçlü İttifak dediğimiz bir kuvvetler bloku ortaya çıkmıştır" Armaoğlu, a.g.e., s. 19.

10 Sander, a.g.e., s. 254-255.

11 Armaoğlu, a.g.e., s. 19.

12 Sander, a.g.e., s. 241.

13 "Avrupa'daki büyük devletler bu şekilde iki büyük bloka bölünmüş oluyordu. Avrupa'nın 1870'lerden başlayıp 1904-1907'ye gelinceye kadar geçen devrede bu şekilde iki bloka ayrılmış olması, denebilir ki I. Dünya Savaşının çıkmasında en mühim sebeplerden birini teşkil eder. Çünkü 1904 yılında İngiliz-Fransız anlaşmasının imzalanmasından itibaren Üçlü İttifak ve Üçlü İtilaf blokları tam bir çatışma içine girmişlerdir. On yıl süren bu

I. Dünya Harbi ilk başta bir Avrupa savaşı şeklinde başlamıştı. Bir yanda Fransa, Britanya ve Rusya'nın oluşturduğu Üçlü İttifak, öte yanda "Merkez Güçler" denilen Almanya ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu bulunmaktaydı¹⁴. Ancak kısa süre sonra I. Dünya Savaşı o zamana kadar en büyük "uluslararası anarşi" halini almıştır¹⁵. Bu da I. Dünya Harbi'ne ilk topyekûn bir savaş olma özelliği kazandırmıştır. Savaş 28 Haziran'da Avusturya veliahdının suikastla öldürülmesi ile başlasa da Rusların seferberlik ilan etmesi ile geri dönülemez bir hal almıştır. Devletlerin birbirine arka arkaya savaş ilan etmeleri savaşın sınırlarını genişletmiştir¹⁶.

B. İtilaf ve İttifak Diplomasilerinde Romanya

İki savaş blokunun içinde yer almayı ortaya çıkacak bir savaşta, katıldığı kutba önemli avantajlar sağlaması güçlü bir ihtimal dâhilinde olan devletler de söz konusu idi. Bu avantajlar ilgili devletin stratejik bir konumda bulunması, içinde bulunduğu coğrafyayı kontrol etmede önemli bir mevkide olması, ordusunun, savaşın kaderini önemli ölçüde etkilemesi gibi bir dizi beklentilere cevap verebilecek potansiyele sahip olması bu devletin, savaşan grupların birine dâhil olmasını oldukça önemli bir hale getirmiştir. Bu devletlerden biri Romanya'dır. Bu özelliklerinden dolayı Romanya her iki blokun da gündemindeydi ve İttifak ile İtilaf Devletleri Romanya'nın kendi safında savaşa dâhil olmasını ya da kendi lehlerine tarafsız kalmasını istiyordu. Bunun için ise Romanya'ya çeşitli vaatlerde bulunuluyor, Romanya dışında yaşayan Rumenlerin yaşadığı toprakların Romanya sınırları içinde katılması vaadinde bulunuyorlardı. Mihver Devletleri'nin lideri konumunda bulunan Almanya, Romanya'nın Mihver devletleri safında savaşa girmesini sağlamak için Rusların elinde bulunan Besarabya'yı önermekle birlikte¹⁷, Almanya'nın Romanya'yı İttifak devletleri yanında savaşa katılması konusunda uyguladığı yöntem, tehdit şeklindeydi¹⁸ ve Romanya'nın İttifak devletlerine katılmasını problemleri bir düzleme taşıyordu. Bu yöntem savaşın sonucuna dair inanç ve beklentilerin yüksek olmasını göstermekte ise de yerinde bir diplomasi değildi. Zaten bu diplomasi Romanya'nın tavrında bir değişiklik yaratmadı¹⁹. Almanya'nın Romanya'yı "kolay elde edilebilir"

çatışma devresi, I. Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle sonuçlanacaktır". Armaoğlu, a.g.e., s. 36; "Uzakdoğu'da izlediği dış politikada başarılı olamayan Rus hükümeti, dikkatini yeniden Batı'ya çevirerek, Balkanlar'da etkin bir politika izlemeye başladı. Bu davranış, sonucu I. Dünya Savaşı'na varacak bir dizi uluslararası bunalımı başlatacaktır" Sander, a.g.e., s. 267.

14 Eric Hobsbawm, *Kısa Yirminci Yüzyıl 1914-1991 Aşırılıklar Çağı*, Sarmal Yayınevi, İstanbul 1996, s. 37.

15 "Birinci Dünya Savaşı'nın özelliği kazandığı boyutlar ve kullanılan silahlar bakımından tarihte kendisinden önceki savaşlardan farklı bir nitelik göstermesi. Birinci Dünya Savaşı'nda 65 milyon insan karşı karşıya gelmiş, savaşan ordularda 8,5 milyon asker ölmüş, iki milyondan fazlası sakat kalmış. Dolaylı ya da dolaysız 10 milyon kişi savaş yüzünden yaşamını yitirmiştiş" Murat Sarıca, *Birinci Dünya Savaşından Sonra Avrupada Barışı Kurma ve Sürdürme Çabaları (1919-1929)*, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları, İstanbul 1982, s. 3.

16 Sander, a.g.e., s. 240-241, 351, 355.

17 Mathew Smith Anderson, *Doğu Sorunu 1774-1923 Uluslararası İlişkiler Üzerine Bir İnceleme*, çeviren: (İdil Eser), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2000, s. 327.

18 Barbara Jelavich, "Romania in the First World War: The Pre-War Crisis, 1912-1914", *The International History Review*, Vol. 14, No. 3 (Aug., 1992), s. 445.

19 "Romanya'nın İtilaf devletlerine eğilim göstermesi Merkezi Devletlerin gözünden kaçmadı. Fakat, Romanyaya taviz vermek hususunda enerjik davranacakları yerde, onu tehdit etmek suretiyle İtilafa katılmaktan alıkoymaya çalıştılar. Avusturya'nın Bükreş'teki elçisi Romen başbakanına "Ölmüş olduğu sanılan aslan, bir pençe darbesiyle Romanya'yı da ikinci bir Sırbistan yapabilir", dediyse de, bu tehdit Romanya'nın durumunu değiştirmede ve Romanya, Rusya ve Fransa ile savaşa katılmanın şartları konusunda görüşmelere başladı". Armaoğlu, a.g.e., s. 123-124.

bir müttefik olarak gördüğü şeklindeki alginın Romanya'nın tavrına yansımıştır denilebilir²⁰. Yani Almanya Romanya konusunda öz verili davranmadı bu yüzden de İttifak Devletleri, savaş için önemli bir mevkide olması düşünülen Romanya'yı ikna edemedi²¹. Aslında savaşın başlarında Romanya'nın, özellikle Galiçya'da, İtilaf Devletleri'ne karşı bir cephe açması, Almanya'nın dolayısıyla İttifak Devletleri'nin elini güçlendirecekti. Çünkü bu cephe Fransa'yı savaş dışı bırakabilir ve Almanya'ya, Rusya üzerine tüm gücüyle yüklenmek için önemli avantajlar sağlayabilirdi²². Ancak Almanya bu konuda "doğru" bir diplomasi yürütememiştir²³. Bu da savaşın başında yakalanacak fırsatların kaçırılmasına sebep olmuştur. Almanya'nın bu konudaki tavrında özgüvenin önemli rol oynamıştır. Bu özgüvenin de savaşın sonucuna bakıldığında ise İttifak Devletleri için büyük kayıplara sebep olduğu şeklinde bir durum tespiti yapmamıza olanak vermiştir. Bu yanlış diplomasinin en önemli sonuçlarından biri Fransa'ya, önemli avantajlar sağlamıştır. Bir kere Fransa'ya Romanya'yı kendi safında savaşa katılması için diplomasi yürütme şansı vermiş, Almanya'nın genişleme ihtimaline karşı etkili bir tampon bölge yaratma imkânı sağlamıştır. Fransa'nın Romanya'yı kendi blokunda savaşa girmesini, ne pahasına olursa olsun istemesi güçlü bir Alman tehdidini savuşturma amacına yönelik stratejik bir hamle idi²⁴. Fransa bu minvalde Rusya'yı da meseleye dâhil etmek için Rusya'ya zaman zaman baskılarda da bulunmuştur²⁵. Bu baskıların sebebi Rusların, Romanya'yı kendi saflarında savaşa katılması konusundaki diplomasisini ağırdan alması idi²⁶. Fransızlar, bir yandan Romanya üzerinden diplomatik girişimlerini sürdürürken diğer taraftan Rusların daha özverili davranmasını istiyorlar, doğu cephesinde İtilaf Devletleri'nin avantajlı bir konum elde edeceğini düşünüyorlardı. Çünkü Romanya'nın bu savaştaki tavrı sadece bu savaşı ilgilendirmemekteydi ve aynı zamanda savaş sonrası süreci de derinden etkileyecek bir başlangıç olarak kabul ediliyordu. Zira, Romanya Fransa için önemli bir pazar olarak görülüyordu. Henri Berthelot'un, Clemenceau'ya, uyarısı da bu yönde olmuştu²⁷. Bu açıdan da değerlendirildiğinde Romanya'nın savaşa İtilaf Devletleri tarafında katılmasının savaş sonrası ilişkilerin seyrini değiştirmesi bakımında önemliydi. Fransızlar, Romanya diplomasisini, Rusya'yı Romanya'nın ikna edilmesi konusunda etkin bir güç olarak kullanmaya çalışmışlardır. Ancak Rusya'nın Romanya diplomasisi çetrefilli, tarihi geçmişe dayanan güvensizlik duygusu ile şekillenen ilişkiler biçiminde ve Romanya'nın Rusya'ya karşı duyduğu şüpheler nedeniyle çok yönlü bir düzlemde seyretmiştir²⁸. Bu yüzden, I. Dünya

20 Aslında Almanya'nın, savaşta Osmanlı Devleti ile ilişkisini sağlamak için Romanya'nın demiryolu sistemine bağımlı olduğu gerçeği göz ardı edilmemelidir Ian Westwell, *I. Dünya Savaşı*, (Çeviren: Oktay Etiman), Timaş Yayınları, İstanbul 2012, s. 138.

21 Jelavich, a.g.m., s. 445.

22 Sander, a.g.e., s. 259.

23 Armaoğlu, a.g.e., s. 124.

24 V. N. Vinogradov, "Romania in the First World War: The Years of Neutrality, 1914-1916", *The International History Review*, Volume: 14., No: 3., 1992, s. s. 456; bu süreçte Fransızların zaman zaman kararsız kaldıkları ve Romanya'ya mesafeli durdukları görülmektedir: Glenn E. Torrey, "Romania in the First World War: The Years of Engagement, 1916-1918", *The International History Review*, Vol. 14, No. 3 (Aug., 1992), s. 477-478.

25 Jelavich, a.g.m., s. 444.

26 Anderson, a.g.e., s. 342.

27 Torrey, "Romania in the First World War...", s. 477-478.

28 Romanya'nın Rus tehdidi algısı onların ittifak anlayışlarına da yansımıştır: "Romanya Kralı Carol, tıpkı hükümeti gibi, Transilvanya Romenlerinin arzularından çok yayılmacı Rusya'nın yarattığı tehditle ilgileniyordu ve bunun sonucunda 1883 yılında, Avusturya-Macaristan ve Almanya ile ayrı ayrı yaptığı anlaşmalarla Üçlü İttifak'a katıldı." James Joll-Gordon Martel, *Birinci Dünya Savaşı Neden Çıktı?*, (Çeviren: Orhan Dinç Tayanç), Türkiye İş Kültür Yayınları, İstanbul 2016, s. 174.

Savaşı öncesi Romanya'nın Rusya ile ilişkileri Romanya'nın İtilaf kuvvetleri safında savaşa girmesinde etkisi olmuştur dersek abartılı bir ifade kullanmamış oluruz. Çünkü özellikle Rusya'nın Balkanlarda yürüttüğü politika Romanya'yı Balkanlarda stratejik bir konuma taşımıştır. Öncelikle Balkanlarda oluşturulacak özerk devletler projesinde Romanya önemli bir yerde durmaktaydı²⁹. Rumenler, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Osmanlı Devleti'ne karşı Rusları desteklemişler³⁰, bunun bir sonucu olarak da Rus eliyle bağımsızlıklarını kazanmışlardır³¹. Ancak Berlin Anlaşması'yla Rumenlerle meskûn Besarabya'nın Romanya sınırları dışında kalması³², Romanya-Rusya ilişkileri için dönüm noktası olmuştur³³. Tabii olarak da bu durum I. Dünya Harbi diplomasisine yansımış, diplomasinin zor bir düzlemde yürütmesine sebep olmuştur³⁴. Ancak, Rumenlerin Rusya'ya güvenmemelerine rağmen yakın bir diplomatik ilişki düzeyi tutturduğunu ifade edebiliriz³⁵. Bunda Romanya'nın, Rumenlerle meskûn Banat, Bukovina ve Transilvanya gibi yerlerin Romanya sınırlarına katılması Rusya'nın göz ardı edilerek yapılabilecek bir şey olmaması önemli bir etkiye sahipti. Bunun yanında Romanya'nın I. Dünya Harbi için önemli ve değerli bir müttefik olması Rusya'nın savaş diplomasisini etkilemiş belli tavizlerin verilmesini de zorunlu hale getirmiştir. Bratianu'nun bunun farkında olması ve büyük Romanya hayali, Rusya'nın Romanya'nın tarihi ve milli hayallerini süsleyen vaatlerde bulunmasını değerli hale getirmiştir³⁶. Bu yüzden Bratianu, Transilvanya ile birlikte Bukovina, Eflak-Boğdan ve Dobruca'nın bir kısmı, Rumen savaş diplomasisinin temeline almıştır³⁷. Çünkü Büyük Romanya ancak önemli bir Rumen nüfusunu içinde barındıran bu yerlerin Rumen milli sınırları arasında yer alması ile söz konusu olabilirdi³⁸. Ancak Transilvanya'da Rumenlerin yanında Macarlar ve Almanlar;

29 Anderson, a.g.e., s. 196.

30 Richard Ned Lebow, "Agency Versus Structure in A. J. P. Taylor's: Origins of the First World War", *The International History Review*, Vol. 23, No. 1 (Mar., 2001), s. 57.

31 Büyük Devletlerin askeri ve siyasî desteği, Osmanlı Devleti'nin dağılması ve ulus devletlerin ortaya çıkmasında kritik etki yaratmıştı. Michael A. Reynolds, "İmparatorlukların Çöküşü-Osmanlı-Rus Çatışması 1908-1918, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2016, s. 14.

32 Rusya, Romanya'ya Osmanlı Devleti'ne karşı savaşması koşuluyla Besarabya'yı Romanya'ya vaat etmesine rağmen "Besarabya kıt'asından mahrûm edilerek Tuna nehriyle Transilvanya dağları arasına sıkışıp kalmıştı" "İlan-ı Harb'den 90 gün sonra Romanya", *Vâveylâ*, 25 Teşrinisani 1332, Sayı: 50., s. 1. Jelavich, a.g.m., s. 441; bu da Romanya'nın, "93 harbinden sonra istiklâliyet-i tamme kazanmış bir memleket olup o târihten itibaren Avusturya ile dâ'imâ hîsn-i münâsebette bulunmuş ve Rusya'nın kendisine va'ad ettiği Besarabya kıt'asından mahrûm edil"mesi anlamını taşıyordu. "İlan-ı harp'ten 90 gün sonra Romanya", *Vâveylâ*, 25 Teşrinisani 1332, Sayı: 50., s. 1

33 Besarabya'nın Romanya'ya verilmemesi dolayısıyla Rusya'ya karşı güvensizliğin yanında bir Rus tehdidi algısının olması, Rumenler arasında Rusya'ya karşıt bir kamuoyu oluşmasına sebep olmuştur. Bu yüzden "Romanya siyâsetinin Rusya aleyhinde olduğu istişmâm edebiliyor[du]" "Romanya", *Vâveylâ* 1 Teşrinisani 1331, Sayı: 1., s. 7.

34 Romanya diplomasisinin Rusya'yı ilgilendiren bir diğer yönü Rusya'nın Boğazlara sahip olmasının Romanya için ifade edeceği anlam idi. Çünkü "Rusya'nın boğazlara sahip olması Romanya için bir felâket ve tehdid[di]" "Romanya, Bükreş 23 Kanun-ı Evvel", *Vâveylâ* 10 Kanunusani 1331, Sayı: 7., s. 11.

35 Çünkü Romanya 1877-1878 Osmanlı Rus Harbi'nde Rusya'ya yardım etmesine rağmen Rusların Besarabya'yı ellerinden aldığını unutmamıştı. Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih (1789-1994)*, Dördüncü Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 1995, s. 499; "1914 yılı sonlarında, Romanya, Balkanlar'da Rusya ve slavların hakimiyetine duyduğu husumet temelinde, İtalya ile bir ittifak oluşturma eğilimine girmişti bile" Anderson, a.g.e., s. 328.

36 Romanya kralı I. Carol'un 1914 Ekiminde ölmesi ile Rumen dış politikası İonel Bratianu'nun kontrolüne geçti ve Rumen savaş diplomasisi Bratianu tarafından yönetilmeye başlamıştı. Vinogradov, a.g.m., s. 455.

37 Torrey, "Romania in the First World War...", s. 478.

38 Romanya'nın politikasının esası millî birlik kurmak anlayışı üzerinde şekillenmiştir desek pek de yanlış olmaz: "kendi hemcinslerinin menâfi'ini müdâfa'a etmek lüzûm-ı şedîdiyle hareket ederek vahdet-i millîye mevcûdiyetini te'min edecek devletlerle birlikte hareket etmek mecburiyeti" "İlan-ı Harb Tarihleri", *Vâveylâ*, 332, 39., Sayfa: 4; Bu yüzden bunu temine yönelik yardımı olacak devletlerle birlikte hareket edecekleri konusu şüphesizdir.

Banat'taki Sırp; Bukovina'daki Ukraynalılar yaşamaktaydı. Bu yüzden buralarda kalıcı bir Rumen sınırı çizmek de zordu³⁹. Rumenlerin savaş diplomasisi işte bu zorlukları aşabilmek için Rusya başta olmak üzere Fransa ve İngiltere'den savaşa girme karşılığında, buraların kendisine verilmesini istemiştir.

Rumen diplomasisinin başında İonel Bratianu bulunmaktaydı. Bratianu etkili ve sonuç alınabilir bir diplomasi sergileyecek argümanlara sahipti ve bu argümanları büyük devletlere karşı başarılı bir şekilde kullanmak için siyasî zemin de mevcuttu. Rusya ise özellikle Avusturya-Macaristan'ın tehlike yaratacak manevralarına karşı tampon bir bölge oluşturmak için Romanya ile yakından ilgilenmek zorundaydı ve Romanya'yı İtilaf Devletleri blokuna katmak için özveride bulunması gerekiyordu. Savaşın başlamasının ardından İttifak Devletleri'nin başarılı savaşlar vermesi Rusları zor durumda bırakıyor, Romanya'yı savaşa sokmak zorunda olduğunu düşündürüyordu⁴⁰. Ancak Bratianu'nun Romanya'nın kolay elde edilemeyeceğini gösterir tarzındaki diplomasisi ve birleşik bir Romanya kurmak düşüncesi onun zaman zaman sınırları zorlayan⁴¹ ve sabır taşırın talepleri gerek İttifak Devletleri'ni ve gerekse İtilaf Devletleri'ni kesin ve uygulanabilir tavizler vermek zorunda bırakmıştır⁴². Çünkü Bratianu Ruslara güvenmemek konusunda haklı ve tarihi geçmişe dayanan tecrübelerle sahipti ve yeniden bir hayal kırıklığı yaşamak istemiyordu. Bu yüzden kesin garantilerin sağladığı bir anlaşmanın peşinde idi⁴³.

Almanların Gorlice'ye gerçekleştirdiği taarruz ve Galiçya'yı tehdit altına alması Ruslar açısından Rumenlerin savaşa katılmalarını çok kritik bir aşamaya taşıdı. Bratianu ise bunun keyfini çıkarırcasına yavaş, soğukkanlı ve emin bir tavırda hareket ediyordu. Özellikle Rusya'nın Balkanlarda sıkışması Bratianu'nun bu serinkanlı ve sabırlı diplomasisinin Rusya üzerinde etkili olmasını kolaylaştırmış Rusya'yı Romanya'ya "*büyük tavizler vermenin gerekli olduğu*" konusunda ikna etmiştir⁴⁴. Sazanov ve Brusilov gibi Rus diplomatlar Bratianu'nun bu diplomasisi karşısında, savaşın da aldığı vaziyet nedeniyle rıza göstermek zorunda kalmışlardır. Ancak bu konuda verilecek tavizlerin İtilaf blokunun genel kabulüne açmayı ihmal etmeyen Ruslar, Rumenlerle yapılması muhtemel anlaşmanın içeriğine İtilaf blokunun diğer üyeleri ile birlikte karar vermek diplomasisini de yürütüyorlardı⁴⁵. Ancak İttifak Devletleri'nin 1915 yılı başındaki etkili girişimleri Rusları ürkütmekteydi. Bunun tehlikeli sonuçları ancak Romanya'nın savaşa girmesi ile bertaraf edilebilecek ve başta Ruslar olmak üzere İtilaf Devletleri'ni rahatlatacaktır⁴⁶. Bu durum, Romanya'nın daha kararlı bir diplomasi

Romanya'nın İlan-ı harb notasında bu durum açıkça ifade edilmiştir.

39 Vinogradov, a.g.m., s. 454.

40 Vinogradov, a.g.m., s. 455.

41 Vinogradov, a.g.m., s. 457.

42 "*Her iki tarafın kendi yanına çekmek istediği Romanya'nın iki tarafta da toprak emelleri vardı... Romanyalılar Rusların elinde bulunan Besarabya'yı, Transilvanya, Bukovina ve Banat'ı istiyorlardı. Rusya ve Avusturya da, Romen desteğini sağlamak için birbirlerinin topraklarını peşkeş çekmekteydiler.*" Stanford J. Shaw-Ezel Kural Shaw, *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, İkinci Cilt, Üçüncü Baskı, E Yayınları, İstanbul 2000, s. 376.

43 Torrey, "Romania in the First World War...", s. 462-463; Rusya'ya güvenmemek konusunda Bratianu yalnız değildi. Eski başbakan Carp'ın "*Transilvanya'ya a'id mesail-i mühimmeden ziyâde Rusya'nın Tuna mansıplarında gözü olub bunun ve kezâ hakkındaki meselenin daha ehemmm olduğu*" şeklindeki açıklamaları bunu açıkça göstermektedir. "*Romanya, Bükreş 23 Kanun-ı Evvel*", *Vâveylâ* 10 Kanunusani 1331, Sayı: 7., s. 12.

44 Vinogradov, a.g.m., s. 455-457

45 Torrey, "Romania in the First World War...", s. 463.

46 Armaoğlu, a.g.e., s. 123.

yürütmesini, taleplerini daha cesurca iletmesini hatta savaşa girme konusunda bir zaman ya da yöntem tayin etmede daha serbest hareket etmesini sağlamıştır. Bratianu'nun bu süreçteki diplomasisi bunu açıkça göstermektedir. Çünkü Rumenlerin eli güçlüydü. Ancak başta Sazanov olmak üzere Rus devlet adamları Romanya'nın bu cüretkâr politikalarına teslim olmamak için direnmişler; belirli bir süre Rumenlerin bu konudaki taleplerini reddetmek kararını uygulamıştır. Çünkü Romanya'nın talepleri arasında Besarabya bulunmaktaydı ve burası Rusların elindeydi⁴⁷. İtilaf Devletleri'nin içinde bulunduğu ve savaşın sonucuna etki edebilecek durumu hem Romanya'ya zaman kazandırmış hem de sonuç alınabilir diplomasi yürütmelerini sağlamıştır. İki yıllık diplomasi ve tarafsızlık bunu açık bir şekilde göstermiş, Rumen taleplerinin hemen hepsinin kabulünü sağlamıştır⁴⁸. Savaşın gidişatı dengede dursa da İtilaf Devletleri için tehlikeli bir hal almaya yatkındı. Bu yüzden Ruslar, Avusturya karşısında blok kurmak adına Romanya'ya oldukça cömert davranmak zorunda kalmıştır. Romanya ile ittifak anlaşması maliyeti yüksek ancak gerekli ve Ruslar açısından hayati önemi haizdi⁴⁹. Bütün bunlara rağmen ne İttifak Devletleri ne de İtilaf Devletleri 1916 Ağustosuna kadar Romanya'yı kendi safında savaşa sokamadı. Bu kadar süre savaşın dışında kalan Romanya'nın diplomasiyi etkin bir şekilde kullanması hem Romanya'nın hem de her iki blok devletlerinin beklentilerinin üst düzeye çıkmasına sebep oldu. I. Dünya Harbi'nde Romanya'nın nasıl bir diplomasi yürüttüğüne dair söyleyeceklerimiz meselesinin etrafının anlaşılmasını sağlayacağından faydalı olacaktır.

C. Romanya'nın I. Dünya Harbi Diplomasisi

Üçlü İttifak'ın bir üyesi olan Romanya⁵⁰, savaş başladığında tarafsızlığını ilan etmişti⁵¹. Başta Bratianu olmak üzere Rumen devlet adamları bir anlamda şartların tetkik edilerek Romanya için faydalı ve kazançlı bir tercihte bulunmak istemişlerdi. Bu yüzden hedef büyüktü ve Romanya'nın savaş diplomasisi, büyük topraklar kazanma hayalleri ile süslüydü⁵². Bu da tarafsızlığın Romanya'nın lehine oluşacak kesin garantilerin elde edilmesi durumunda bozulacağını göstermekteydi. Çünkü bu süreçte ortaya koyduğu diplomatik faaliyetlerle elde edeceği topraklar, belki de bundan sonraki Romanya'nın kalıcı topraklarını oluşturacaktı. Romanya'nın bu süreçte uyguladığı diplomasi belli koşullarda savaşın seyriyle ilgili yavaşlatıcı bir etkide bulunmuştu. Çünkü İtilaf ve İttifak Devletleri Romanya'yı kendi yanlarına çekmek istiyor ve bundan sonra da savaşı buna göre planlamak istiyorlardı⁵³. Bu plan ise bir an önce Romanya'nın savaşa dâhil olması ile işleyebilirdi. Başta Bratianu olmak üzere Rumen devlet adamları da bunu kendileri için önemli bir avantaja çevirmek istiyordu. Bu yüzden İtilaf ve İttifak Devletleri'nden ciddi ve uygulanabilir garanti ve sözler talep ediyorlardı⁵⁴. Bu arada da savaşın seyrini dikkatli bir şekilde takip eden Rumenler, savaş sırasında değişen dengelere

47 Anderson, a.g.e., s. 182; Vinogradov, a.g.m., s. 455-456.

48 Vinogradov, a.g.m., s. 458.

49 Anderson, a.g.e., s. 328.

50 "Birinci Dünya Harbi'nden çok önce Üçlü İttifak Devletleri'ne bağlanmış olan Romanya harp çıkınca tarafsızlığını ilan etmişti." İsmet Görgülü, *On Yıllık Harbin Kadrosu 1912-1922*, Ankara 1993, s. 179; Celalettin Taşkıran, *Ana Ben Ölmedim-I. Dünya Savaşı'nda Türk Esirleri*, İstanbul 2001, s. 39.

51 Aslında savaşta büyük topraklar kazanma hayalini sadece Romanya kurmuyordu. Bir diğer Balkan ülkesi olan Bulgaristan da aynı hayalleri kuruyordu. Anderson, a.g.e., s. 332.

52 Anderson, a.g.e., s. 326.

53 Görgülü, a.g.e., s. 179.

54 Torrey, "Romania in the First World War...", s. 462-463.

uygun bir pozisyon almak istiyordu.

Romanya'nın hangi tarafta savaşa girmeye yakın olduğu konusundaki soru, bir takım tarihi koşullar dikkate alınarak cevaplanabilir. Öncelikle Rumenlerin alma hayalini kurdukları yerlerin nereler olduğunu belirtmek gerekiyor. Romanya, Avusturya-Macaristan'ın elinde bulunan ve ahalisini Romenlerin teşkil ettiği Transilvanya, Banat ve Bukovina ile Rusya'nın elinde bulunan Besarabya'yı sınırlarına katmak istiyordu⁵⁵. 1916 yılına gelindiğinde Dobruca'nın da bu listeye eklenmesi gerektiğini ifade edelim⁵⁶. Bunlar göz önüne alındığında Romanya'nın İtilaf devletleri safında savaş girme ihtimali daha yüksekti⁵⁷. Müttefik Devletleri de bunun farkında olmasına rağmen bu konudaki diplomasisine devam ediyorlardı. Burada özellikle Besarabya konusunda Ruslarla anlaşma mümkün olursa Romanya'nın İtilaf Devletleri safında savaşa girmesinde önemli bir pürüz kalmayacaktır. Ancak bu konuda Rusya'ya güvenmek 1878 yılında yaşananlar dolayısıyla zordu⁵⁸. Bratianu bu yüzden kesin garantiler almak üzerine politikalar yürütmeye çalışıyordu. Onun politikaları ise Romanya'nın savaştaki tercihlerini belirledi. Ancak Romanya'da savaşa girme konusunda sağlam bir birliktelik yoktu. Rumen halkı arasında Almanya yanlısı, Rusya yanlısı ya da savaşta tarafsızlık yanlısı olmak üzere çeşitli temayüller vardı ve bunlar savaş sırasında oluşmamıştı⁵⁹. Bu temayüller özellikle 1878 Osmanlı Rus Harbi'ne kadar geriye gitmekteydi⁶⁰. Mesela Romanya eski başbakanı Petre P. Carp, Almanya'nın içinde olduğu müttefikler safında savaşa girme taraftarıydı. Bratianu liberal düşünceye sahipti ve Fransız hayranı idi. Bu yüzden İtilaf Devletleri'ne yakındı⁶¹. Savaşa katılarak Rumen topraklarının birleştirilmesini sağlayacağını düşünüyordu. Babasının başbakan olduğu dönemde Osmanlı Devleti'ne karşı Rusya ile savaşa girerek Romanya'nın bağımsızlığını sağlamıştı. Bu savaş da Romanya'nın topraklarını birleştirebilirdi⁶². Bu amacı gerçekleştirmek için gerçekten dikkatli özverili ve sabırlı olması gerektiğini biliyordu. Bu yüzden savaş başladığında, üçlü ittifak üyesi olmasına rağmen Avusturya'nın arkasından gitmemişti⁶³. Ağustos ayından itibaren artan İtilaf baskılarına da iki yıl boyunca göğüs germeyi başarmıştı. Bratianu savaş öncesi ve sırası diplomasisini İtilaf Devletleri'nin taahhütlerini yerine getirmelerini sağlamak üzerine kurgulamıştı⁶⁴. Çünkü Bratianu Romanya'nın amaçladığı toprak kazanımlarını, tek başlarına kaldıklarında gerçekleştiremeyeceklerini de biliyordu. Yani Romanya bu toprakları Avusturya'dan kendi gücü ile alamayacağını görmüştü⁶⁵. Öte yandan da Bratianu Romanya topraklarının birleştirilmesinin milli bir ideal

55 "Armaoğlu, a.g.e., s. 123; Anderson, a.g.e., s. 328-329; Mehmet Okur, "Birinci Dünya Savaşı'nda Balkanlar", *Balkanlar El Kitabı*, Cilt: 1: Tarih, İkinci Baskı, Akçağ Yayınevi, Ankara 2013, s. 617; Murat Sarıca, *Siyasal Tarih*, Filiz Kitapevi, İstanbul 1980, s. 294.

56 Anderson, a.g.e., s. 357.

57 İttifak Devletleri'nin bunu görmüş olmalarına rağmen Romanya'nın üçlü ittifak üyeliğinin devam etmesi bu devletlerin Romanya'dan ümitlerinin kesilmemesini sağlamıştı Vinogradov, a.g.m., s. 454; "Romanya Uzlaşma Devletleri yanında savaşa girme eğilimindeydi. Romenler Latib çıkışlı olmaları, aydınlarının Fransız kültürü ile yoğrulmuş bulunmaları nedeniyle moral yünden kendilerini Anlaşma Devletlerinden çok Uzlaşma Devletlerine yakın görüyorlardı" Enver Ziya Karal, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt: V., Ankara ty, s. 507, s. 481.

58 Torrey, "Romania in the First World War...", s. 462-463.

59 Jelavich, a.g.m., s. 448.

60 Torrey, "Romania in the First World War...", s. 462.

61 Jelavich, a.g.m., s. 443, 451.

62 Vinogradov, a.g.m., s. 453-454.

63 Armaoğlu, a.g.e., s. 123.

64 Torrey, "Romania in the First World War...", s. 462.

65 Armaoğlu, a.g.e., s. 124.

olduğu gerçeğini göz ardı edemezdi⁶⁶. Savaş sırasında düzenlenen ittifak görüşmelerinde bundan taviz vermedi. Bu duruşu özellikle İtilaf Devletleri'nde bıkkınlık bile yaratmıştı⁶⁷. Ancak Romanya'nın savaşa sokulması İtilaf Devletleri'nin 1914-1916 yılları arasında uğradıkları kayıpları tazmin etmek noktasında İtilaf Devletleri'ne önemli avantajlar sağlayabilirdi⁶⁸. Vaatleri de bu minvalde büyüktü⁶⁹. Bratianu'nun, Romanya'nın savaşa girmesinin İtilaf Devletleri için ne anlama geldiğini iyi bilmesi, ona daha kararlı bir diplomasi yürütmeye imkân sağlıyordu⁷⁰. Bu duruş Romanya'yı I. Dünya Harbi'nde diplomatik açıdan önceki dönemlere göre daha güçlü bir konuma taşımıştır⁷¹. Romanya bu güçlü konumu ile diğer devletlerin endişelerini, en azından ilk iki yıl çok da dikkate almamasına⁷², Rumen taleplerini de üst düzeyde kalmasına zemin hazırlamıştır⁷³. Ancak 1916 yılının ortalarına doğru İtilaf ve İttifak Devletleri'nde Romanya'ya karşı baskıları artmaya başlamıştı. Çünkü Romanya'nın savaşa girme karşılığında istediklerinin hemen hepsi kabul edilmişti. Buna rağmen Romanya'nın savaşa girmemesi İtilaf Devletleri'nin sabrını taşımıştır. Haziran 1916 yılında gelen İtilaf ultimatomu, ya savaşa dâhil olması ya da genişleme hevesinden vaz geçmesini içeriyordu⁷⁴. Romanya'nın bir an önce karar vermesi gerekiyordu. Bu kararda Haziran 1916 ultimatomunun rolü önemli bir yerde duruyordu⁷⁵. Romanya'nın savaşa girmek karşılığında alacakları askerî ve mali yardımların ne olacağı konusundaki görüşmeler 17 Ağustos 1916 tarihinde bir anlaşma ile sonuçlandı⁷⁶. Romanya için bu iki yıllık süreç hiç de kolay geçmemiştir. Rumenler, diplomatik ve ekonomik baskılara maruz bırakılmış, savaşan tarafların iç politika malzemesi olmaktan kurtulamamıştır. Romanya bu anlaşmayla birlikte iki yıl süren yıkıcı bir savaşa girmiştir⁷⁷. Zaten bu konuda başkaca bir seçeneği de yoktu. İzole olmayı göze alması zordu⁷⁸. Bu yüzden, Romanya, 17 Ağustos 1916 tarihli anlaşmanın yapıldığı konferansta savaşın büyük sorumluluklarını, büyük kayıplar verme pahasına, kabul etmek zorunda kaldı⁷⁹. Bratianu bu konferansta serinkanlılığını devam ettirerek isteklerinin

66 Torrey, "Romania in the First World War...", s. 478.

67 "Romanya, İtilâf Devletleri yanında savaşa girerse, Avusturya-Macaristan'ın güney sınırında Türkiye ve Bulgaristan'ı İttifak Devletleri'nden ayıran bir cephe açılacak, Rusya, Romanya ve Sırbistan'a destek verebilecekti" Kemal Çelik, "Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Ordusu'nun Avrupa Cepheleleri" 1914'ten 2014'e 100'üncü Yılında Birinci Dünya Savaşı'nı Anlamak Uluslararası Sempozyum 20-21 Kasım 2014, İstanbul 2014, s. 467-468.

68 Anderson, a.g.e., s. 341

69 "Gerçekte Romanya'nın davranışı da İtalya ve Bulgaristan'dan farklı değildi. Diğerleri gibi o da, kendisine en fazla toprak tavizi verecek tarafı kollamaktaydı. Romanya'nın toprak isteklerinin başında, Avusturya'dan, ahalisini Romenlerin teşkil ettği Transilvanya, Banat ve Bukovina ile Rusya'dan Besarabya geliyordu" Armaoğlu, a.g.e., s. 123.

70 Torrey, "Romania in the First World War...", s. 478-479.

71 Jelavich, a.g.m., s. 441.

72 Jelavich, a.g.m., s. 450.

73 Torrey, "Romania in the First World War...", s. 468.

74 Çelik, a.g.b., s. 468.

75 Vinogradov, a.g.m., s. 452.

76 Anderson, a.g.e., s. 342. Vinogradov, Romanya'nın savaşa girmesi konusunda bu ultimatomon etkili olmadığını savunarak savaşa, hükümetin dikkatli bir şekilde yaptıkları değerlendirmenin sonucunda girdiğini ifade eder. Yani bu karar iki yıllık bir diplomatik hazırlığın ardından alınmıştı. Vinogradov, a.g.m., s. 452.

77 Glenn E. Torrey, "Romanian Historiography on the First World War", *Military Affairs*, Vol. 46, No. 1 (Feb., 1982), s. 25.

78 Jelavich, a.g.m., s. 441.

79 Torrey, "Romania in the First World War...", s. 478-479.

tamamını almak için karşısında savaşın en güçlü devletlerini yaklaşık iki ay uğraştırmıştır⁸⁰. Bu ittifak anlaşması Bratianu'nun kardeşi Ventila'nın evinde gizli olarak imzalanmış Romanya İtilaf devletlerine katılmıştı⁸¹. Romanya bu anlaşmayla diğer İtilaf devletleri ile birlikte eşit statü kazanacak⁸², istediği toprakların tamamını elde edecek⁸³, Avusturya'dan Bukovina'yı, Macaristan'dan Banat'ı, Rusya'dan Besarabya'yı ve Bulgaristan'dan da bir kısım Dobruca'yı alarak topraklarını en fazla genişleten devletlerden biri olacaktır⁸⁴.

17 Ağustos 1916 tarihli anlaşma ile Rumenler İtilaf Devletleri safında savaşa girecek cesareti gösterdi ve savaşa dâhil oldu⁸⁵. Romanya 27 Ağustos 1916 tarihinde⁸⁶ içerisinde Avusturya-Macaristan, Almanya, Bulgaristan ve Osmanlı Devleti ile savaşa başlamış oldu⁸⁷. Ancak Romanya'nın savaşa girmesi İtilaf Devletleri'nin savaş stratejilerine nasıl yansıdığı sorusunu cevabı pek parlak değildir⁸⁸. Çünkü Rumenlerin yaptığı savaş planları tutmadı⁸⁹. Bunda, Rumenlerin kendisinden beklenen büyük, etkili ve sonuç getirecek bir savaş planına sahip olmamaları büyük bir etkendi⁹⁰. Bunun sonuçları ağır oldu. Rumenler 1916 Ağustosunda savaşa katıldıktan sonraki birkaç ay için seri yenilgiler alarak İttifak Devletleri'nin işgali altına düştüler⁹¹; tıpkı Sırp gibi büyük askerî kayıplar verdiler⁹², Rusya'da ihtilalin patlak vermesi ve Rus ordusunun bozulması da Romanya'yı oldukça zor durumda bırakmıştır⁹³. Böylece Romanya cephesi tasfiye edilmiştir⁹⁴. Bu büyük bir çöküşü ve Romanya'ya ait petrol

80 Vinogradov, a.g.m., s. 457.

81 Torrey, "Romania in the First World War...", s. 476; Vinogradov, a.g.m., s. 457.

82 Vinogradov, a.g.m., s. 459.

83 Torrey, "Romania in the First World War...", s. 476.

84 Armaoğlu, a.g.e., s. 184.

85 Jay Winter, Geoffrey Parker ve Mary R. Habeck, *I. Dünya Savaşı ve 20. Yüzyıl*, (Çeviren: Tansel Demirel), İşbank Kültür Yayınları, İstanbul 2012, s. 49.

86 Westwell, a.g.e., s. 138; Romanya'nın İtilaf Devletleri'ne katılma tarihi de anlamlıdır: "Rusların 1916 Haziran başlarında yaptıkları Brossilov taarruzuyla Avusturya -Macaristan Cephesi'nde kazandıkları büyük başarı üzerine, 17 Ağustos 1916'da bu devletlere katıldı ve 27 Ağustos 1916'da Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'na savaş ilan etti". Taşkıran, s. 39.

87 "Romanya'nın bi-taraflığı muhâfaza ettiği iki harb senesi zarfında Avusturya-Macaristan hükümetinin taht-ı idâresinde bulunan milletlerin cema'âtini islâh edebilecek her nev' islâhât-ı dâhiliyeye muhâsım olduğunu haricden tecâvüzata karşı müdâfa'ada 'acîz olduğu derecede bunları kurban etmeye mühyâ olduğu görüldü" "Romanya'nın İlân-ı Harb Notası", *Vâveylâ*, 332, Sayı: 39., s. 4; Romanya Avusturya'ya savaş ilan ettiğinde aynı gün Almanya, bir sün sonra Osmanlı Devleti ve 4 gün sonra Bulgaristan Romanya'ya savaş ilan etti "İlan-ı Harb Tarihleri", *Vâveylâ* 332, Sayı: 39., s. 4.

88 Bu durum Vâveylâ'ya şöyle yansımıştır: "Yedi hafta geçmiştir ve iyi bilmelidir ki ahvâlin aldığı şekil tahyilât ve tasvirâta hiç de benzememiştir. Rus-Rumen ordusu Dobruca'dan çekilmeye mecbur olmuştur. Müdâfaa-i hattı da muvakkaten Köstence şimendifer hattının cenûbunda te'essüs etmiştir ki burada Mackenzi(Mackensen) ordusu şimâlden Bulgarya'ya setr ediyor" "Bir bi-Tarafın Mütalaası -Jurnal Gazetesinden- Romanya Cephesinde Sevkü'l-Ceyş'in Mantiği", *Vâveylâ*, 18 Teşrinievvel Sayı: 49., s. 1.

89 "Romanya'ya ait Haberler Rusko İslava'dan", *Vâveylâ*, Teşrinievvel 332, Sayı: 43., s. 2.

90 Vinogradov, a.g.m., s. 458; savaşta başarısızlığı sadece Rumen ordularının eksikliğine vermek de meseleyi tam anlamıyla açıklığa kavuşturur. Çünkü Almanlar Rumen cephesine Falkenhayn ve Mackensen gibi iki önemli generallerini göndermişlerdi. Bu da Rumenlerin başarısızlığında etkili olmuştu. "Romanya'ya ait Haberler Ruski İslava'dan", *Vâveylâ*, Teşrinievvel 332, Sayı: 43., s. 2.

91 Armaoğlu, a.g.e., s. 140-141.

92 Hobsbawm, a.g.e., s. 40.

93 Armaoğlu, a.g.e., s. 124.

94 Karal, a.g.e., s. 507.

ve buğday kaynakları Alman kontrolüne geçmesine sebep oldu⁹⁵. Romenler 300.000'den kayba uğradı⁹⁶. Ocak 1917'de Romanya kralı Yaş'a kaçmak zorunda kalmış ve Alman yanlısı bir hükümet işbaşına gelmişti⁹⁷. Romenler 1917 yılında ise şartları oldukça ağır bir barış anlaşması ile karşı karşıya kalmışlardır. Neyse ki İtilaf Devletleri'nin İttifak Devletleri'ni yenmesi Romanya'yı trajik bir sondan kurtarmıştır⁹⁸. Romanya'nın böyle hızlı bir çöküşe sürüklenmesi, aslında askerî durumlarının parlak bir görünümde olmamalarıyla doğrudan ilgiliydi. Çünkü Romanya'ya silah endüstrisi ilkeldi. Askerî teçhizat anlamında da rakiplerine göre çok gerideydi⁹⁹. Ordu da sağlam bir örgüt yapısına sahip değildi¹⁰⁰. Komuta kademesi kriz yönetimi yapmada başarı sağlayacak durumdan uzaktı ve savaşta yanlış kararlar aldılar. Bütün bu durumlar Romenlerin neden yenildiklerini açıklar mahiyetteydi¹⁰¹.

Rusya'nın savaşı bırakması işleri karmaşıktı. Fransa'nın Romanya ordusunu organize etmesi bazı geçici başarılar elde edilmesini sağlamışsa da Rus devrimi Romanya'yı gerçek bir çöküşle karşı karşıya bırakmıştır¹⁰². Sonuçta Sırbistan ve Romanya yenilgileri İtilaf Devletleri'nin manevra alanını daraltmıştı¹⁰³. Bu da Romanya'ya verilen vaatlerin yerinde ve hak edilir bir şey olmadığı düşüncesine yol açmıştı. Ancak Romanya'nın savaşta gösterdiği başarısızlık ödüllendirilmiştir. Çünkü Bratianu'nun savaş diplomasisinin esasını oluşturan taleplerin tamamına yakını elde edilmişti. Bu muazzam bir başarı olarak ifade edilebilir. Bir kere Romanya toprakları ikiye katlanmıştı. Bu nüfus oranına da yansımıştı¹⁰⁴. Bu İtilaf Devletleri'nin savaşın galibi olması Romanya'nın ödüllendirilmesinin yegâne sebebinin oluşturmuştur. 1917 Bükreş Anlaşması'yla Almanya'nın güdümüne giren, birçok toprak kaybeden ve petrol ile buğday kaynakları elinde alınan Romanya İttifak Devletleri'nin savaşı kazanması ile birlikte bu kaybettiklerini geri almış oldu¹⁰⁵. Bu cümleden olarak, Romanya, Avusturya'dan Bukovina'yı, Macaristan'dan Banat'ı, Rusya'dan Besarabya'yı ve Bulgaristan'dan bir kısım Dobruca'yı almıştı¹⁰⁶. Romanya bu suretle 1600 yılından beri bu sınırları ilk defa bir araya getirmiş oldu¹⁰⁷. Bu siyasî sınırlar Romanya'nın batı ile ilişkilerini de etkilemiştir¹⁰⁸. Savaşta büyük bir tarihî başarısızlık sergilemelerine rağmen elde edilen ganimet, I. Dünya

95 Winter-Parker-Habeck, a.g.e., s. 49; "Haber alma göreviyle Romanya'ya gönderilen İngiliz politikacı John Norton-Griffiths ülkedeki petrol üretim tesislerinin büyük kısmına sabotaj düzenlemeyi ve çok sayıda tahıl deposunu imha etmeyi akıl etse de, bu önlemlerin Almanları uzun süre engellemeyeceği ortadaydı" Westwell, a.g.e., s. 139.

96 Westwell, a.g.e., s. 139.

97 Anderson, a.g.e., s. 342.

98 Armaoğlu, a.g.e., s. 124; "Müttefiklerin Birinci Dünya Savaşı'nı kazanması Romanya'yı kurtaracaktır", Okur, a.g.m., s. 617.

99 Bu yüzden "bu koşullar altında savaşa girmek bir çeşit romantizmden başka bir şey değildir" Karal, a.g.e., s. 482.

100 Torrey, "Romanian Historiography...", s. 26.

101 Torrey, "Romania in the First World War...", s. 464.

102 Glenn E. Torrey, "Romanian Historiography...", s. 25.

103 Anderson, a.g.e., s. 343.

104 Winter-Parker-Habeck, a.g.e., s. 239.

105 Anderson, a.g.e., s. 358; "Romanya'nın savaşa girişi pek de iyi olmamıştı. Bükreş dahil bereketli Eflak ovaları ve Polieşti petrol yatakları aralık ayına doğru İttifak Devletleri'nin eline geçti" Sean Mcmeekin, *I. Dünya Savaşı'nda Rusya'nın Rolü*, (Çeviren: Nurettin Elhüseyni), Yapı Kredi Yayınları, 2012, s. 254.

106 Armaoğlu, a.g.e., s. 184.

107 Glenn E. Torrey, "Romanian Historiography..." s. 25.

108 Torrey, "Romania in the First World War...", s. 473.

Harbi'ni Rumen tarihinin en seçkin olaylarından biri yapmıştır¹⁰⁹.

D. Sonuç

Romanya'nın savaş diplomasisinin gerek İttifak ve gerekse İtilaf Devletleri ile yürümüş olan ilişkilerin tarihî geçmişinden oldukça etkilendiğini ifade etmek gerekir. Bu tarihî ilişkiler Romanya'nın I. Dünya Harbi diplomasisini şekillendirmiştir. Bu yüzden Rumen diplomasisinde şüphe, aldatılmışlık, güvensizlik ve aşırı itinanın etkileri açık bir şekilde hissedilmektedir. Rumen diplomasisinde iki hedef ülkenin temele alındığını ifade edebiliriz. Bunlardan birisi Avusturya-Macaristan İmparatorluğu diğeri ise Rusya'dır. Bu iki ülkenin varlığı Romanya'nın hem İtilaf hem de İttifak Devletleri nezdindeki diplomasisini etkilemiştir. Romanya'nın, bu diplomasisi, savaş öncesi, sırası ve hatta sonrasında hangi gerekçeler üzerinde şekillendirildiğinin cevaplarını içerisinde barındırmaktadır.

I. Dünya Harbi'nin savaştan devletleri iki temel bloka bölünmüştü. Bu bölünmenin tarihi geçmişini 1815 Viyana Kongresi'ne kadar götürmek yersiz değildir. Savaş öncesinde bloklar, Müttelikler ya da Mihver Devletleri de diyebileceğimiz Merkezi Devletleri ile İtilaf Devletleri'nden oluşmaktaydı. Müttelikler Almanya öncülüğünde Avusturya-Macaristan, Bulgaristan ve Osmanlı Devleti'nden oluşmakta; İtilaf Devletleri ise İngiltere öncülüğünde Rusya ve İtalya çekirdek kadroyu oluşturmaktaydı. Romanya'nın, hem İtilaf ve hem de İttifak üyeleri ile tarihî geçmişe dayanan ilişkileri vardı. Bu ilişkiler, Romanya'nın savaş öncesi, sırası ve hatta sonrası diplomasisini olumlu ya da olumsuz etkilemiştir. Romanya'nın savaş diplomasisi bu tarihî ilişkiler nedeniyle Rumen kamuoyu ve siyasî mahfillerini en ikiye bölmüştür. Bu bölünmüş yapı Rumen diplomasisinin güçlü ve zayıf taraflarını da ortaya koymaktadır. Romanya'nın tarafsızlık kartını inandırıcı ve karşı tarafı ikna edici bir şekilde oynayabilmesi güçlü tarafını ortaya koymaktadır. Bu durum Romanya'ya diplomasi dolu koca iki yıl kazandırmıştır. Zayıf tarafı ise Rumen kamuoyunun bölünmesi dolayısıyla diplomatik hedeflerin tespitini zorlaştırmıştır. Ancak bu sorun da İonel Bratianu'nun diplomatik ustalığının yanında Rumen kamuoyunun ikna etmekte gösterdiği başarı ile ortadan kalmıştır. Rumen diplomasisinin Bratianu önderliğinde şekillendiğini ve Romanya'nın savaşa girme amaçlarına ve savaş sonrası hedeflerine sabırlı bir şekilde yoğunlaştığını görmekteyiz. Bratianu akıllı siyaseti ile Rumenleri ortak hedefe yöneltmiştir. Çünkü Romanya'nın niçin savaşa girmesi gerektiği Bratianu tarafından doğru ve etkili bir şekilde anlatılmış, İtilaf ve İttifak Devletleri karşısına Rumen kamuoyunun tam desteğinin verdiği güç ve güvenle çıkmıştır. Bu güç Romanya'nın isteklerinde cesur ve açık davranmalarına zemin hazırlamıştır. Romanya'nın Transilvanya, Besarabya, Dobruca, Bukovina ve Banat gibi Rumenlerle meskûn yerleri talep etmesi yine bu güçle yakından ilgiliydi. Bu yüzden İki yıl süren Rumen tarafsızlığı dönemi bu iki bloktan da güçlü tavizler koparacak zemin arayışı şeklinde geçmiştir. Bu iki yıllık süreç aynı zamanda Romanya için daha sonuç alınabilir bir diplomasi yürüttüğünü açık bir şekilde göstermiştir.

Hem İtilaf Devletleri hem de İttifak Devletleri Romanya'nın savaşa girmesinde ya da tarafsız kalması konusunda büyük beklentilere sahipti. İtilaf Devletleri safında savaşa girmesi hem Rusya'nın konumunu güçlendirmesine yardım edecek hem de Almanya'nın güçlü ve kaldırılamaz baskılara maruz kalmasının önünü açacaktı. Eğer İttifak devletleri safında savaşa

109 Torrey, "Romania in the First World War...", s. 479.

girerse Fransa'nın kısaç altına alınmasını sağlayarak Rusya ile birleşmesinin imkânlarını ortadan kaldırılmasına neden olacaktı. Bu durumda önlenemez Alman yükselişi söz konusu olacak ve savaşın seyri baştanbaşa değişecekti. Ancak Romanya'nın 17 Ağustos 1916 tarihinde İtilaf Devletleri'nin yanında savaşa girmesi beklentilerin tam tersi bir duruma sebep oldu. Romen ordusu iki ay gibi kısa bir sürede yenilmiş ve topraklarının Alman işgaline uğramıştır. Bu durum Rusya'daki İhtilâli biraz daha öne çekerek savaş dışı kalmasına sebep olmuştur. Romanya'nın kurtuluşu ise iki sene boyunca peşinden koştuğu İtilaf Devletleri'nin savaşı kazanması ile mümkün oldu. Romanya hiç de hak etmediği halde savaşın bütün nimetlerinden yararlanmış en fazla ganimet elde eden devletlerden biri olmuştur.

E. Kaynakça

“Bir Bi-Tarafın Mütalaası Jurnal Gazetesi'nden “Romanya Cephesinde Sevkü'l-Ceyş'in Mantiği”, *Vâveylâ*, 18 Teşrinievvel 332, Sayı: 49., Sayfa: 1-2.

“İlan-ı Harp'ten 90 Gün Sonra Romanya”, *Vâveylâ*, 25 Teşrinisani 1332, Sayı: 50., Sayfa: 1-2.

“Romanya, Bükreş 23 Kanun-ı Evvel”, *Vâveylâ*, 10 Kanunusani 1331, Sayı: 7., Sayfa: 11-12.

“Romanya'nın İlan-ı Harb Notası”, *Vâveylâ*, 332, Sayı: 39., Sayfa: 3-4.

“Romanya'ya ait Haberler Rusko İslova'dan”, *Vâveylâ*, Teşrin-i evvel 332, Sayı: 43., Sayfa: 2.

“Romanya”, *Vâveylâ*, 1 Teşrinisani 1331, Sayı: 1., Sayfa: 7-8.

Anderson, Mathew Smith, *Doğu Sorunu 1774-1923 Uluslararası İlişkiler Üzerine Bir İnceleme*, (Çeviren: İdil Eser), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2000.

Armaoğlu, Fahir, *20. Yüzyıl Siyasî Tarihî, 1914-1995*, Cilt: 1-2., 13. Baskı İstanbul ty..

Çelik, Kemal, “Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Ordusu'nun Avrupa Cepheleri”, *1914'ten 2014'e 100'üncü Yılında Birinci Dünya Savaşı'nı Anlamak Uluslararası Sempozyum*, 20-21 Kasım 2014, İstanbul 2014.

Görgülü, İsmet, *On Yıllık Harbin Kadrosu 1912-1922*, Ankara 1993.

Hobsbawm, Eric, *Kısa Yirminci Yüzyıl 1914-1991 Aşırılıklar Çağı*, Sarmal Yayınevi, İstanbul 1996.

Horne, John, *1915 ve Birinci Dünya Savaşı'nın Topyeküncü Mantiği*, (Çeviren: Hasan Aksakal), Erscheinungsort: Bonn 2017.

Jay Winter, Geoffrey Parker ve Mary R. Habeck, *I. Dünya Savaşı ve 20. Yüzyıl*, (Çeviren: Tansel Demirel), İşbank Kültür Yayınları, İstanbul 2012, s. 49.

Jelavich, Barbara, "Romania in the First World War: The Pre-War Crisis, 1912-1914", *The International History Review*, Volume. 14, No: 3., 1992.

Joll, James -Gordon Martel, *Birinci Dünya Savaşı Neden Çıktı?*, (Çeviren: Orhan Dinç Tayanç), Türkiye İş Kültür Yayınları, İstanbul 2016.

Karal, Enver Ziya, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt: V., Ankara ty.

Lebsow, Richard Ned, "Agency versus Structure in A. J. P. Taylor's: Origins of the First World War", *The International History Review*, Volume: 23., No: 1., 2001.

Mcmeekin, Sean, *I. Dünya Savaşı'nda Rusya'nın Rolü*, (Çeviren: Nurettin Elhüseyni), Yapı Kredi Yayınları, 2012.

Okur, Mehmet, "Birinci Dünya Savaşı'nda Balkanlar", *Balkanlar El Kitabı*, Cilt: 1: Tarih, İkinci Baskı, Akçağ Yayınevi, Ankara 2013: 607-621.

Reynolds, Michael A., *İmparatorlukların Çöküşü-Osmanlı-Rus Çatışması 1908-1918*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2016.

Sander, Oral, *Siyasî Tarih İlk Çağlardan 1918'e*, 9. Basım, İmge Kitapevi, Ankara 2001.

Sarıca, Murat, *Birinci Dünya Savaşından Sonra Avrupada Barışı Kurma ve Sürdürme Çabaları (1919-1929)*, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları, İstanbul 1982.

Sarıca, Murat, *Siyasal Tarih*, Filiz Kitapevi, İstanbul 1980.

Shaw, Stanford J. -Ezel Kural Shaw, *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye* İkinci Cilt, üçüncü Baskı, E Yayınları, İstanbul 2000.

Taşkıran, Celalettin, *Ana Ben Ölmedim-1. Dünya Savaşı'nda Türk Esirleri*, İstanbul 2001.

Torrey, Glenn E. "Romanian Historiography on the First World War", *Military Affairs*, Volume: 46, No: 1., 1982: 25-28.

Torrey, Glenn E., "Romania in the First World War: The Years of Engagement, 1916-1918", *The International History Review*, Volume:14, No: 3., 1992: 462-479.

Uçarol, Rifat, *Siyasi Tarih (1789-1994)*, Dördüncü Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 1995.

V. N. Vinogradov, "Romania in the First World War: The Years of Neutrality, 1914-1916", *The International History Review*, Volume: 14., No: 3., 1992.

Westwell, Ian, *I. Dünya Savaşı*, (Çeviren: Oktay Etiman), Timaş Yayınları, İstanbul 2012.